

Menšinové politické strany v Československu 1918–1938

Pavel KRÁKORA

Abstrakt: Studie je věnována problematice tzv. menšinových politických stran v Československu let 1918–1938 a jejich zapojení do tehdejšího politického systému. V daném kontextu je důraz kladen především na německé menšinové strany, přičemž pozornost je rovněž věnována menšinovým stranám maďarským, polským a rusínským.

Klíčová slova: Československo 1918–1938, menšinové politické strany, Němci, Maďaři, Poláci, Rusíni, demokracie, politický systém

Vznik Československa v říjnu roku 1918 se významně promítl do činnosti politických stran, které v převážné většině měly své ukotvení v období Rakouska-Uherska. V rámci tohoto zaniklého státního útvaru lze ve vztahu k fungování politických stran vysledovat určitá specifika (srov. Jarmara, 2010). Politické subjekty zde byly organizovány na základě národnostního principu, který byl navíc doplněn o jejich vymezení na bázi jednotlivých zemí (v jejich rámci fakticky vytvářely plně autonomní politické organizace). Uvedené členění se vztahovalo především na oblast Předlitavska, v Zalitavsku (Uherském království) byl systém i charakter politických stran značně odlišný (mj. zde nebyl akcentován zemský princip).

Uvnitř hranic nově konstituovaného Československa došlo v tomto kontextu k integraci dvou mírně odlišných modelů politického

stranictví – české země vycházely ze zvyklostí Předlitavska, slovenské a podkarpatoruské politické strany měly silné vazby v uherském (maďarském) prostředí. Tento stav však byl v průběhu krátké doby zcela eliminován a překryt nově zformovaným a jen lehce modifikovaným systémem politických stran první Československé republiky. Některé politické subjekty z českých zemích aspirovaly na to, aby postupně rozšířily svou působnost na celou republiku – týkalo se to především sociální demokracie a agrární (republikánské) strany, – avšak tyto pokusy vyzněly víceméně naprázdno (srov. Malíř, Marek, 2005, s. 539–540). Jednou ze zvláštností fungování politických stran v období I. ČSR, kterou je nutno zmínit, byla skutečnost, že československá legislativa (ústava) existenci politických stran fakticky neznala a jejich činnost nijak neupravovala.

Následující text bude zaměřen na problematiku tzv. menšinových politických stran v Československu – jejich charakteristika, struktura, fungování a vývoj v rámci politického systému.

K nejvýznamnějším národnostním menšinám I. ČSR let 1918–1938 patřila bezesporu, a to fakticky jen na základě přijaté koncepce či ideje jednotného československého národa, menšina německá (3 miliony Němců mohli na základě této skutečnosti získat ve vztahu k 9 milionům Čechoslováků status (národnostní menšiny; srov. Medvedová, 2009). Ve vztahu k německým politickým stranám v Československu je obecně přijímáno dělení na strany aktivistické, loajální k republice, plně respektující její existenci a strany negativistické, které ve svých stanoviscích zaujímaných vůči ČSR mnohdy inklinovaly k iredentě (snaha o úplnou autonomii pohraničních německých území v Čechách a na Moravě či v krajním případě jejich odtržení). Specifickou, víceméně okrajovou, kategorii tvořily politické strany karpatských Němců na Slovensku (srov. Malíř, Marek, 2005, s. 913–924), z nichž k nejdůležitějším patřila *Karpatoněmecká strana* (*Karpatendeutsche Partei – KdP*) v čele s Franzem Karmasinem (ve druhé polovině 30. let úzce spolupracoval s henleinovou SdP).

Mezi nejvýznamnější německou politickou stranu období I. ČSR (odhlédneme-li od existence Sudetoněmecké strany v letech 1935–1938) řadíme sociální demokracii (*Deutsche Sozialdemokratische Arbeiterpartei in der Tschechoslowakischen Republik – DSDAP*) ustavenou na přelomu

srpna a září 1919 v Teplicích. Zpočátku trvala na sebeurčení sudetských Němců, avšak postupně od tohoto požadavku upustila a učinila posun k aktivismu. V letech 1919–1920 (komunální a parlamentní volby) se DSDAP těšila téměř 50% podpoře německých voličů (srov. Malíř, Marek, s. 863) a patřila k nejpočetněji zastoupeným stranám v československém parlamentu. Od roku 1929 se DSDAP stala členem vládní koalice, kterou definitivně opustila v dubnu roku 1938, kdy rezignoval její jediný ministr (sociální péče) Ludwig Czech. Přesto jako jediná německá politická strana setrvala až do konce existence I. ČSR na pozicích aktivismu a loajality, za což zaplatila značnou cenu (její členové byli pronásledováni, po roce 1938 mnozí skončili v nacistických koncentračních táborech). V čele německé sociální demokracie se v letech 1918–1938 vystřídali 3 předsedové: Josef Seliger, Ludwig Czech a Wenzel Jaksch.

Vedle německé sociální demokracie působily na poli aktivismu *Svaz zemědělců* (*Bund der Landwirte – BdL*), *Německá křesťansko-sociální strana lidová* (*Deutsche Christlichsoziale Volkspartei – DCV*), víceméně okrajové postavení v tomto spektru nesocialistických stran měly *Německá demokratická svobodomyslná strana* (*Deutsche Demokratische Freiheitspartei – DDFP*), *Německá živnostenská strana* (*Deutsche Gewerbpartei*) a *Německé pracovní a volební souručenství* (*Deutsche Arbeits- und Wahlgemeinschaft – DAWG*). Svaz zemědělců patřil vedle DSDAP k nejsilnějším německým aktivistickým stranám v ČSR. Vznikl již v listopadu 1918 transformací *Deutsche Agrarpartei*, v parlamentních volbách roku 1920 získal BdL 13 poslaneckých mandátů (Malíř, Marek, 2005, s. 883) a v roce 1926 vstoupil společně s německými křesťanskými sociály do vlády občanské koalice Antonína Švehly. Šlo o první účast německých stran na vládě od vzniku Československa. Předseda strany Franz Spina získal post ministra veřejných prací. Vládní angažmá si BdL podržel i v třicátých letech, a to i přesto, že jeho voličské preference a vliv v souvislosti s nástupem *Sudetendeutsche Partei* (SdP) dramaticky poklesly. Ve straně se prosadila politika tzv. novoaktivismu,¹ avšak nový předseda Gustav Hacker (od ledna 1936) nakonec v březnu 1938 souhlasil s integrací BdL do pronacistické SdP.

Obdobný vývoj jako BdL zaznamenala německá křesťansko-sociální strana lidová (založena v listopadu 1919), která se po roce 1920 rovněž

stala parlamentní stranou a – jak bylo uvedeno – od roku 1926 stranou vládní (ministrem spravedlnosti se stal Robert Mayr-Harting). Největší voličské podpoře se DCV po celou dobu existence I. ČSR těšila ve Slezsku a na jihu Moravy. Ve druhé polovině 30. let – podobně jako v případě DSDAP a BdL – křesťanští sociálové ztrácejí voliče na úkor SdP, přesto si udrželi zastoupení ve vládě – ministr bez portfeje Erwin Zajicek (červen 1936 – březen 1938). Stranu však čekal identický osud jako BdL, když byla v březnu 1938 její činnost z iniciativy představitele nacionalistického protiaktivistického křídla Karla Hilgenreinera zastavena a část členské základny přešla do SdP.

K reprezentantům německého negativistického proudu patřily *Německá nacionální strana* (*Deutsche Nationalpartei – DNP*) a *Německá nacionálně socialistická dělnická strana* (*Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei – DNSAP*). Oba politické subjekty se vyznačovaly protičeskoslovenskými postoji (odmítání uznat existenci ČSR, propagace velkoněmecké ideje, právo československých Němců na sebeurčení) a také – především v případě DNSAP – inklinovaly k idejím nacismu, který se v sousedním Německu objevil počátkem 20. let. V této souvislosti se v programu obou stran postupně prosadily prvky antisemitismu (v případě DNSAP opět zřetelnější). Z čelných představitelů DNP lze zmínit jméno Rudolfa Lodgmanna von Auen, jednoho z hlavních aktérů pokusu o odtržení německých pohraničních oblastí od ČSR v listopadu a prosinci 1918,² k čelním reprezentantům DNSAP patřili Hans Knirsch, Hans Krebs či Rudolf Jung (všichni tři se postupně vystřídal na předsednickém postu). Na sklonku 20. let došlo k oslabení DNP, DNSAP naopak postupně posilovala na úkor aktivistických stran (především německé sociální demokracie). Upevňovala své vazby na nacistickou NSDAP v sousedním Německu a po nástupu Adolfa Hitlera na post říšského kancléře v lednu 1933 došlo k další aktivizaci DNSAP. Situace se postupně vyhrocovala – odhalena protistátní činnost DNSAP a přímé kontakty jejích činovníků (především R. Junga – nakonec uprchl do Německa) na NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) – až do podzimu 1933, kdy byl vydán zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran, na jehož základě byly DNSAP i DNP rozpuštěny (DNSAP svou činnost zastavila o měsíc dříve).

Německá (fakticky již nacistická) iredenta však tímto krokem eliminována nebyla, naopak již 1. října 1933 vznikla *Sudetoněmecká vlastenecká fronta* (*Sudetendeutsche Heimatsfront – SHF*), v jejímž čele stanul Konrad Henlein. Deklarovala se jako nepolitická organizace (oficiálně vyjadřovala svou loajalitu k ČSR) a v tomto statusu existovala až do dubna 1935, kdy došlo k její transformaci na regulérní politickou stranu – *Sudetoněmeckou stranu* (*Sudetendeutsche Partei – SdP*). Stalo se tak měsíc před parlamentními volbami, v nichž SdP získala nejvíce hlasů voličů (zcela marginalizovala všechny ostatní německé strany), avšak jen díky volební aritmetice při přepočtu mandátů získala o jednoho poslance víc agrární (republikánská) strana (45 ku 44 poslancům SdP). Přesto šlo o triumf německé nacionalistické politiky a SdP nastoupila cestu k postupnému vyčlenění pohraničních oblastí obývaných německou menšinou z ČSR a jejich následnému připojení k nacistickému Německu. Zcela zřetelně se tento záměr ukázal v tzv. Karlovarském programu z dubna 1938 (přijat na sjezdu strany v Karlových Varech). Karlovarský program se stal východiskem pro konkrétní kroky činěné představiteli SdP (Konrad Henlein, Karl Hermann Frank, Wilhelm Sebekowsky) – již v souladu a se souhlasem NSDAP a A. Hitlera – směrem k faktické likvidaci Československa. Dění týkající se dalšího setrvání německé menšiny v rámci ČSR, které bylo přeneseno na úroveň velmocí, eskalovalo v průběhu září 1938. Dne 16. září 1938 byla další činnost SdP zakázána a zároveň vydán zatykač na její představitele – K. H. Franka a K. Henleina – kteří uprchli do Německa. Přijetí podmínek mnichovské dohody, uzavřené evropskými mocnostmi 30. září 1938, československou vládou a prezidentem znamenalo odstoupení pohraničních oblastí obývaných Němci (z větší části vznikla tzv. Říšská župa Sudety se sídlem v Liberci v čele s K. Henleinem) – byl tak naplněn hlavní cíl politiky (programu) SdP, která se v listopadu 1938 stala součástí nacistické NSDAP.

Další menšinu, oproti německé početně nesrovnatelně menší, na území ČSR tvořili Poláci koncentrovaní především v oblasti Těšínska, které se v letech 1918–1920 stalo předmětem sporu a otevřené konfrontace mezi Československem a Polskem. Na základě dohody ze Spa v roce 1920 (garant Francie) bylo Těšínsko rozděleno mezi ČSR a Polsko (hranice je

z větší části tvořena řekou Olší) s tím, že v západní československé části zůstala výrazná polská menšina (srov. Labischová, 2009). Postupně zde vzniklo poměrně široké spektrum polských politických stran, které mnohdy navazovaly na činnost stran z období před rokem 1914.

Jeden z důležitých aspektů v rámci politiky stran polské menšiny představoval prvek katolicismu. V této souvislosti je nutné zmínit především nejvýznamnější polskou politickou stranu v ČSR nazvanou *Svaz slezských katolíků v Československé republice* (*Związek Śląskich Katolików w Republice Czechosłowackiej* – ZŚK). Svaz katolíků měl programově blízko československým agrárikům, od roku 1925 měla strana v osobě předsedy Leona Wolfa parlamentní zastoupení. Od poloviny 30. let inklinoval ZŚK stále silněji k nacionalismu a na jaro roku 1938 inicioval vznik zastřešující organizace Svaz Poláků v Československu požadující širokou autonomii Poláků na Těšínsku. Vedle ZŚK působily na Těšínsku a Ostravsku *Polská lidová strana* (*Polskie Stronnictwo Ludowe* – PSL) a *Slezská lidová strana* (*Śląska Partia Ludowa* – ŚPL). V prvním případě šlo o ryze polský politický subjekt sdružující „část polské inteligence a evangelicky orientovaných středních vrstev“ (Maliř, Marek, 2005, s. 949), v druhém případě o poněkud specifickou organizaci tzv. šlonzaků (Poláků klonících se k německému jazyku a kultuře). Slezská lidová strana přímo navazovala na činnost z období před rokem 1914. V průběhu 20. let úzce kooperovala s ostatními polskými stranami, po roce 1935 se přiklonila na stranu Henleinovy SdP a představitelé strany v čele s Josefem Koždoňem prosazovali myšlenku německého Těšínska.

Méně výrazný socialistický proud reprezentovala *Polská socialistická strana dělnická v Československu* (*Polska Socjalistyczna Partia Robotnicza w Czechosłowacji* – PSPR) založená v únoru 1921.³ Strana se zpočátku musela potýkat s rozkolem a odlivem značné části členů do KSČ (září 1921). Od roku 1929 měla strana v parlamentu svého poslance – předsedu Emanuela Chobota. Ve druhé polovině 30. let se PSPR nepřihlásila k „autonomistickým“ snahám ostatních polských stran, nepodpořila vznik Svazu Poláků v Československu a setrvala na pozicích loajality k ČSR.⁴

Vedle téměř třímilionové německé menšiny se po stanovení hranic mezi Československem a Maďarskem (na základě mírové smlouvy

z Trianonu v červnu 1920) nacházela v oblastech jižního Slovenska a jižní části Podkarpatské Rusi sedmisettisícová maďarská menšina. Maďarské menšinové politické strany vznikaly (na rozdíl od menšinových stran německých či polských) bez návaznosti na předcházející období rakousko-uherské monarchie, což bylo dáno charakterem systému politických stran v Uhrách (viz výše).

Po vzniku ČSR se postupně konstituovalo několik maďarských stran, mezi nimiž určující pozice zaujaly *Maďarská národní strana* (*Magyar Nemzeti Párt*) a *Zemská křesťansko-sociální strana* (*Országos Keresztényszocialista Párt*).

Maďarská národní strana ve svém programu akcentovala (jak plyne z jejího názvu) národní zájmy Maďarů a jejich širokou autonomii v rámci ČSR. V čele národní strany stál po dlouhou dobu (1920–1933) József Törökly. Pro získání parlamentního zastoupení však musela vytvářet volební koalice s dalšími maďarskými stranami (především s křesťanskými socialisty). V roce 1925 došlo k inkorporaci Maďarské strany a národní strana zároveň před parlamentními volbami vytvořila koalici s německými menšinovými stranami v Čechách (BdL a živnostenská strana) a na Slovensku (Spišská německá strana), která získala šest poslaneckých mandátů a tři senátory. Od konce 20. let v Maďarské národní straně postupně posilovaly nacionalistické a revizionistické prvky (upevňování vazeb na Budapešť, požadavek široké autonomie Maďarů v ČSR). V intencích této politiky sledující posílení maďarského politického vlivu došlo v březnu roku 1936 ke sloučení Maďarské národní strany se Zemskou křesťansko-sociální stranou a vzniku jednotné *Sjednocené maďarské strany* (*Egyesült Magyar Párt*), která měla daleko účinněji a efektivněji prosazovat autonomistické požadavky Maďarů. Oba politické subjekty, z nichž se sjednocená strana zformovala, se však zcela nevzdaly své vnitřní organizace. Výrazem této skutečnosti se stali dva předsedové stojící v čele nové jednotné strany československých Maďarů – Andor Jaross za národní stranu a János Eszterházy za křesťanské socialisty. Jedním z faktorů ovlivňujících politiku Sjednocené maďarské strany byla snaha o bližší kooperaci s Henleinovou SdP, která nakonec narazila na rozdílné politické zájmy obou subjektů a nadto SdP představovala pro sjednocenou stranu konkurenta, „který

jí odváděl potencionální členy a voliče z řad Maďarů inklinujících k německví“ (Malíř, Marek, 2005, s. 938).

V případě Zemské křesťansko-sociální strany šlo o subjekt reprezentující především vyšší vrstvy Maďarů na Slovensku (podnikatele, statkáře). Strana byla založena v listopadu 1919 a mezi základní body programu – mimo křesťansko-sociálních aspektů (solidarismus) – patřila obhajoba maďarských národních zájmů. V čele strany stanul Jenő Lelley prosazující vstřícnou (aktivistickou) politiku vůči ČSR, v roce 1925 však byl vystřídán Gézou Szüllö, který byl představitelem většího negativistického proudu. Maďarští křesťanští sociálové měli od prvních parlamentních voleb v roce 1920 své zastoupení jak v poslanecké sněmovně, tak v senátu (jejich volební zisk nepřekročil 3,5 %). Obdobně jako v případě maďarské národní strany i křesťanští sociálové vytvářeli volební koalice s dalšími menšími stranami. Poslední pokus o širokou volební koalici byl křesťanskými sociály učiněn v květnových parlamentních volbách roku 1935, o rok později došlo k fúzi s Maďarskou národní stranou (viz výše).

Mezi maďarské menšinové strany, oproti výše uvedeným více méně okrajového významu, patřily např. *Maďarská, resp. maďarsko-německá sociálně demokratická strana* (*Magyar és Német Szocialdemokrata Párt*), která se ve volbách roku 1920 prosadila do parlamentu (čtyři mandáty), avšak v polovině 20. let fakticky zanikla, dále to byla např. *Maďarská strana práva* (*Magyar Jogpárt*) působící především na Podkarpatské Rusi (v parlamentních volbách na Podkarpatské Rusi konaných v roce 1924 získala jeden mandát), *Maďarská dělnická strana* (*Magyar Nemzeti Munkáspárt*) či *Republikánská maďarská zemědělská strana* (*Köszársasági Magyar Földműves Párt*), obdoba československé agrární (republikánské) strany.

Specifické místo v rámci ČSR získala její nejvýchodnější část – Podkarpatská Rus. Zdejší obyvatelstvo patří ke slovanské skupině, avšak jazykové a kulturní odlišnosti jej nedovolily přičlenit k jednotnému československému národu. Definitivní součástí ČSR se Podkarpatská Rus stala až na základě mírových smluv v Saint Germain a Trianonu, přičemž jí měl být přiznán autonomní status (tato podmínka nebyla fakticky v době trvání I. ČSR splněna). Z přibližně 730 tisíc obyvatel (1921) Podkarpatské Rusi tvořili Rusíni 370 tisíc, zbytek připadl

na Maďary, Rumuny, Židy a Němce. Celé území mělo zemědělský charakter a šlo o nejzaostalejší a nejméně ekonomicky rozvinutou oblast ČSR.

Přičlenění Podkarpatské Rusi k ČSR je spjato především se jmény Hryhorije Žatkoviče a Antona Beskida (H. Žatkovič již 26. října 1918 ve Philadelphii podepsal s T. G. Masarykem dohodu o připojení Podkarpatské Rusi k budoucímu československému státu). Druhý jmenovaný inicioval v květnu 1919 vznik *Ruské lidové strany* (*Russkaja narodnaja partija*). Jednalo se o politický subjekt, který ve svém programu vycházel z požadavku autonomie Podkarpatské Rusi, zdůrazňoval pravoslavný charakter obyvatel, prosazoval rusínskou identitu a ostře se vymezoval vůči Ukrajině (srov. Malíř, Marek, 2005, s. 962). I přes „dominantní“ pozici se ruské lidové straně po celou dobu existence I. ČSR nepodařilo získat parlamentní zastoupení. Mimo Ruskou lidovou stranu existovalo na Podkarpatské Rusi přibližně deset dalších politických subjektů, především agrárního a národního charakteru, z nichž mnohé měly efemérní trvání. Za všechny můžeme zmínit *Karpatoruský zemědělský svaz* (*Karpatorusskij zemledělčeskij sojuz*), *Ruskou rolnickou stranu* (*Ruska chliborobska partija*), *Ruskou národní jednotu* (*Russkoje narodnoje objediněnije*) či pravoslavnou *Karpatoruskou stranu práce maloroľníků a bezzemků* (*Karpatorusskaja trudovaja partija malozemelnych i bezzemelnych*), jejíž představitel Andrej Gagatko v letech 1924–1929 získal pro stranu poslanecký mandát (srov. Malíř, Marek, 2005, s. 959). Zcela okrajové postavení v uvedeném spektru podkarpatoruských stran měla *Sociálně demokratická strana Podkarpatské Rusi*.⁵

První ČSR let 1918–1938 představovala mnohonárodnostní stát. Kromě do jisté míry ad hoc vytvořeného československého národa zde měly zastoupení (údaje platné k roku 1921) třímilionová německá menšina, 700 tisíc Maďarů, 370 tisíc Rusínů, 76 tisíc Poláků, 11 tisíc Rumunů a konečně nelze opomenout skutečnost, že přibližně 190 tisíc obyvatel se hlásilo k židovskému etniku. Židé v ČSR rovněž zformovali několik politických stran – výrazněji se však prosadila pouze *Židovská strana*, které se v roce 1929 podařilo ve volební koalici s menšinovými polskými stranami získat na Ostravsku a Těšínsku dva poslanecké mandáty. Od počátku své existence se ČSR profilovala jako parlamentní

demokracie (pluralitní stranický systém, občanská angažovanost, všeobecné a rovné volební právo včetně žen, (sociální zákonodárství ad.; srov. Staněk, 2006), v níž byla respektována práva menšin (jazyková, kulturní a politická), a to v nevídaném rozsahu ve srovnání s většinou tehdejších středoevropských (ale i evropských) zemí. Potvrzením této skutečnosti se mj. stalo zastoupení mnoha menšinových politických stran v parlamentu a od druhé poloviny 20. let také účast zástupců nejvýznamnější německé menšiny ve vládě. Vzájemné soužití však i přesto nezůstalo oproštěno od sporů a konfliktů. Od poloviny 30. let začaly prudce narůstat rozpory s německou menšinou ovlivněnou a notně povzbuzovanou vzestupem nacismu v sousedním Německu, obdobně představitelé maďarské menšiny nacházeli pro své revizionistické požadavky podporu v horthyovském Maďarsku a ani Poláci na Těšínsku se zcela nesmířili s rozdělením tohoto území mezi ČSR a Polsko.

Existenci první ČSR ukončila Mnichovská dohoda z konce září 1938. Tzv. druhá ČSR po dobu svého efemérního trvání stále více směřovala (pod tlakem nacistického Německa) k typu státu s autoritativním režimem,⁶ v němž již pro adekvátní a korektní politiku ve vztahu ke zbývajícím národnostním menšinám nezbylo příliš prostoru.

Poznámky:

¹ Politika novoaktivismu vznikla po roce 1935 jako reakce aktivistických německých stran – DSDAP, BdL a DCV – na vzestup Henleinovy SdP.

² Na počátku listopadu 1918 se v pohraničí Čech a Moravy vytvořily čtyři „autonomní“ německé provincie: *Deutschböhmen* na severu Čech s centrem v Liberci, *Sudetenland* na severu Moravy a ve Slezsku s centrem v Opavě, *Deutschsüd-mähren* na jihu Moravy s centrem ve Znojmě a *Böhmerwaldgau* na jihu Čech s centrem v Prachaticích. Všechny oblasti byly postupně obsazeny československou armádou – jako poslední Opava 18. prosince 1918.

³ Na Ostravsku krátce od roku 1919 fungovala Polská sociálně demokratická strana v Československé republice (Polska Partia Socjal-Demokratyczna w Republice Czechosłowakiej), která postupně splynula s KSČ.

⁴ Blíže k problematice polských menšinových politických stran viz GAWRECKI, D. Politické strany polské menšiny. In MALÍŘ, J. a kol. *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861–2004*. I. díl. Brno: Doplněk, 2005. s. 495–510.

- ⁵ Podkarpatoruská sociální demokracie úzce kooperovala s Československou sociálně demokratickou stranou dělnickou – v praktické rovině lze konstatovat, že se jednalo o její satelitní organizaci.
- ⁶ Po okupaci českých zemí v březnu 1939 si nacisté dobře uvědomovali demokratickou tradici dvacetiletí první ČSR, a proto mezi jejich primární záměry patřila snaha o odpolitizování českého národa – blíže k uvedené problematice viz Kopeček, 2008.

Literatura:

- GAWRECKI, D. Politické strany polské menšiny. In MALÍŘ, J. a kol. *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861–2004*. I. díl. Brno: Doplněk, 2005. s. 495–510.
- JARMARA, T.: *Politické strany: vybrané kapitoly z teorie a praxe politických stran*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2010.
- KOPEČEK, P. Snaha o „odpolitizování“ českého obyvatelstva v období nacistické okupace (1939–1945). In STANĚK, A., MEZIHORÁK, F. (eds.) *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPHV, o.s., 2008. s. 45–55.
- KRÁKORA, P. Politische parteien in Österreichisch-Schlesien: Tschen – Polen – Deutsche. In WICHARD, R. *Kreuzwege. Kulturbegegnung im öffentlichen Raum*. Frankfurt am Main: Stiftung Haus der Action 365, 2010.
- LABISCHOVÁ, D. Das Teschener Gebiet im historischen Bewusstsein tschechischer und polnischer Jugendlichen. Ergebnisse der didaktischen empirischen Untersuchung. In UDOLPH, L., PRUNITSCH, CH. (Hrsg.) *Teschen – eine geteilte Stadt im 20. Jahrhundert*. Dresden: THELEM, 2009. S. 127–145.
- MALÍŘ, J. a kol. *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861–2004*. I. díl. Brno: Doplněk, 2005.
- MEDVEĎOVÁ, G. Tschechen und Deutsche nebeneinander. In WICHARD, R. (Hrsg.) *Brücken zwischen den Kulturen. Geistige Grundlagen, Historische Beispiele, Zeitfragen*. Frankfurt am Main: Stiftung Haus der Action 365, 2009. S. 203–210.
- STANĚK, A. *Výchova k občanství a evropanství*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2007.

Kontakt na autora příspěvku:

Mgr. Pavel Krákora
Katedra společenských věd
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40 Olomouc
e-mail: pavel.krakora@upol.cz